

OLEMATTOMAN KOKENEET - Muistitieto talteen

Neuvostoliitossa ja Venäjällä opiskelleiden muistitieto talteen!

Eri lähteiden mukaan Neuvostoliitossa opiskeli 1950-luvun lopulta aina vuoteen 1991 yli 6000 suomalaista. Usein oletetaan, että valtaosa olisi käynyt ideologiaan, marxismi-leninismiin teoriaan painottuvaa Moskovan puoluekouluun tai ns. Komsomol-kouluun. Se ei pidä paikkaansa, vaan vähintäänkin 90% valmistui työelämään erilaisilta kielikursseilta, tavallisista ammattioppilaitoksista, monista arvostetuista instituuteista ja yliopistoista.

Eniten suomalaisia opiskeli Moskovassa, Leningradissa (Pietarissa), Kioovassa, Minskissä ja Harkovassa. 1970-80-luvut olivat niitä aikoja, jolloin Neuvostoliittoon lähdettiin opiskelemaan suurin joukoin, jopa satoja suomalaisnuoria joka vuosi. Myös Neuvostoliiton hajoamisen jälkeisellä Venäjällä on opiskellut vähintäänkin satoja suomalaisia.

Opiskeltavat oppiaineet ovat olleet hyvin monipuolisia: venäjän kieli ja kirjallisuus, lääketiede, insinööritieteet, matematiikka, biologia, historia ja muut humanistiset tieteet, kansainvälinen oikeus, taloustiede, taideaineet, teatteri ja elokuva.

Muistitietokeruu 2023–2025

Opiskelijajyhdistys Venäjällä ja entisessä Neuvostoliitossa opiskelleet (VeNeOy) on suunnitellut erilaisen muistitiedon keräämistä opiskeluvuosista. Asiaa on pohdittu VeNeOy:n järjestämässä Olemattoman kokeneet -seminaarissa lokakuussa 2021 Helsingissä ja syyskuun alussa 2022 Hartolan kokoontumisessa. Mukana on ollut monia eri alojen ammattilaisia, tutkijoita ja kulttuuri-ihmisiä. Viimeksi Hartolassa sovittiin syyskuussa työryhmästä ja yhteistyöstä Kansan Arkiston kanssa: päätettiin aloittaa parivuotinen hanke, jossa kerätään muistoja opiskeluaikasta ja kokemuksia asumisesta naapurimaassamme.

Muistitiedon keruuta organisoimaan perustettiin samalla monitieteinen työryhmä, joka edustaa hyvin eri tieteen- ja taiteenaloja – ja eri puolilla Suomeakin sittemmin työskennelleitä suomalaisia ammattilaisia. Jokainen on suorittanut useamman vuoden (5-6 vuotta) kestäneen tutkinnon pääosin jo Neuvostoliiton aikana: Mia Heinimaa, Pentti Stranius, Liisa Taskinen, Tuula Tuisku, Pentti Vikki

"Olemattoman kokeneet" on mielestämme merkittävä muistitiedon keruu- ja haastatteluhanke, jossa kokemusasiantuntijat, siis vuosia Neuvostoliitossa, nyt jo tuossa kadonneessa "olemattomassa todellisuudessa" opiskelleet ja esimerkiksi neuvostoarkea eläneet osallistujat kokoavat katoamassa olevaa muistitietoa myöhemmän tutkimuksen käyttöön. Tavoitteena on tuottaa arkistoaineistoa, sellainen kokonaisuus, joka palvelee niin tieteellistä akateemista tutkimusta kuin muutakin, pääosin Venäjän historian Neuvostoliitto-vaiheen viimeisten vuosikymmenten selvitystyötä, vaikkapa itänaapurin arjen ja kulttuurin tuntemusta, myös journalismia ja monenlaisia muita tarpeita, kanssakäymistä ja kaupankäyntiä unohtamatta.

Muistitietoa kerätään eri menetelmin olemalla yhteydessä VeNeOy:n jäsenkuntaan, Suomi-Venäjä-Seuraan ja esimerkiksi Aleksanteri-instituuttiin, jotka tavoittavat ison osan entisiä opiskelijoita. Työryhmä organisoii muistelemissa haastatteluun ja innostamalla Neuvostoliitossa / Venäjällä opiskelleita myös itse kirjoittamaan elämästään. Olemme laatineet työn helpottamiseksi kaikille halukkaille osallistujille yhtenäisen muistia virkistävän kaavakkeen, johon voi vastata omalla tavallaan ja tyyllillään. Muistoja voi hyvin välittää nimettömänä eikä esimerkiksi tekstien pituutta ole rajattu. Jos jollakin on valokuvia opiskeluvuosilta, niitä voi liittää tekstiin tai toimittaa kuvia arkistoitavaksi. Kansan Arkisto ottaa mielellään vastaan myös muuta kirjallista aineistoa, kuten päiväkirjoja, kirjeitä, lehtileikkeitä, ääninauhoja tai elokuvallistakin aineistoa.

Lähtämällä aineistoa annat suostumuksesi niiden arkistointiin Kansan Arkistoon sekä niiden tutkimiseen ja julkaisemiseen arkiston sääntöjä noudattaen.

Teemoja muistelun avuksi

Tässä muutamia kysymyksiä, jotta pääset kirjoituspuuhassa alkuun. Ne on tarkoitettu vain ohjeellisiksi, eivät rajoituksiksi - omat muistot, näkökulmat, teemat, aineistot ovat kaikkein tärkeimpiä.

(HENKILÖTIETOSI, jos haluat ilmoittaa?)

Syntymävuosi,- paikka, vanhempasi ammatit, asuin- ja kotikunta vuonna 2023

Koulutus ja työura Suomessa ennen varsinaista opiskelua ulkomailla?

OPISKELU ja sen sisältö

Miksi, mistä ja milloin lähdit opiskelemaan Neuvostoliittoon tai Venäjälle? Muuhun ns. sosialistimaahan?

Minkä ikäinen olit lähtiessäsi opiskelemaan ulkomaille?

Milloin ja missä opiskelit? Kävitkö ns. valmistavan tiedekunnan ("podfakin"), kielikurssin tms. ja jäitkö samaan kaupunkiin?

Kuinka nopeasti/missä aikataulussa opit puhumaan ja kirjoittamaan venäjää suhtu sujuvasti?

Mitä alaa/ainetta opiskelit? Valitsiko opiskelualan jo Suomessa vai paikan päällä? podfakilla? Vaihdotko opiskelualaa?

Mikä sai sinut lähtemään opiskelemaan (esim. poliittikka, uskonto, sukusiteet, opiskelun ilmaisuus)?

Jos olit opiskelut Suomessa yliopistossa, niin miten opiskelukulttuuri erosi kotimaan opiskelukulttuurista? esim. tenttiminen ja arvosanat?

Millainen oli tavallinen "työpäivä", lukujärjestys opiskelupaikassasi?

Mikä opiskelussa oli hankalaa, mikä innostavaa? Miten poliittikka näkyi opiskelussa? Häiritsivätkö/ miellyttivätkö poliittiset tai ideologiset oppiaineet?

Lopetitko opiskelun kesken ja jos, niin miksi?

ARKI ja sen ongelmat

Miten asuit opiskeluaikana? Millaisessa asuntolassa asuit (montako huonetoveria, asumisolot, keittomahdollisuudet, suihkut, pyykinpesu)?

Söitkö asuntolan tai oppilaitoksen ruokalassa, kahvilassa/ravintolassa vai teitkö ruuan itse? Millaisia ongelmia kohtasit?

Vuokrasitko asuntoa, asuitko muualla, "kommunalkassa" ns. pimeästi?

Minkälainen yhteisö suomalaisista opiskelijoista omissa kaupungissasi muodostui?

Minkälaisia yhteyksiä sinulla oli neuvostoliittolaisten (muiden) opiskelijoiden ja paikallisten kanssa? Entä muiden ulkomaalaisten opiskelijoiden kanssa?

Syntyikö ystävyys-suhteita tai romansseja, avioliittoja ja perheen perustamista, lapsia?

Miten politiikka näkyi ihmisten välisissä kanssakäymisissä? Häiritsikö vai auttoiko se ymmärtämään asioita, ihmisiä enemmän?

Millainen kansainvälinen opiskelijajoukko oli? Mitkä maat ja kansallisuudet olivat edustettuina?

Olitko tekemisissä maan puoluejohdon tms. opiskelija-ay-komsomol-aktivistien kanssa – ja törmäsitkö toisinajattelijoihin tai epävirallisiin järjestöihin opiskeluvuosiinasi?

Osallistuitko paikallisiin juhliin, itsenäisyyspäiviin, illanviettoihin, vappu- tai vallankumouspäivän mielenosoituksiin?

Jouduitko tekemisiin (neuvosto) byrokratian kanssa – jos niin, miten?

Entä viranomaisuudet? Oliko ongelmia miliisin, (KGB:n, Stasin jne), oppilaitosten johdon kanssa?

Törmäsitkö rikollisuuteen, väkivaltaan – ja oliko alkoholi ongelma tuttavapiirissäsi? Itsemurhat, etniset ristiriidat?

Törmäsitkö keinotteluun, mustan pörssin kaupan? Kävitkö itse tai kävivätkö opiskelijat kauppaa keskenään tai muiden kanssa? Mitä tuotteita, esineitä myytiin? Salakuljetettiin ns. kiellettyä kirjallisuutta tai muuta, millä tavoin ja kenelle? Mitä tavaroita tuotiin ystäville, myyntiin tai mitä itse veit tai vietiin kotimaahan?

Seurasitko Suomen tapahtumia? Jos seurasit, niin miten? Miten pidit yhteyttä Suomessa tai muualla asuneisiin ystäviisi. Vietitkö suomalaisia juhlapäiviä esim. joulua?

Millä tavalla vapaa-aikaa vietettiin? Urheilu- ja kulttuuriharrastukset?

Kuuluitko johonkin suomalaiseen/ulkomaalaiseen / venäläiseen opiskelijajärjestöön opiskeluaikasi? Kuinka järjestö toimi?

Vietitkö myös lomasi opiskelumaassa vai lähditkö lomilla kotimaahan, ulkomaille vai osallistuitko ns. Rakenusprikaateihin? Oliko liikkuminen maassa tai lomavisuumin saanti Suomeen helppoa? Missä matkustelit lomilasi, turistina?

TERVEYDENHUOLTO yms

Jos sairastuit, mitä teit? Käytitkö opiskelijoille tarkoitettua terveydenhuoltoa?

Jouduitko sairaalaan opiskeluaikasi? Millaisia kokemuksia siitä jäi?

Jouduitko todistamaan vakavia onnettomuuksia, tulipaloja, auto-lento-onnettomuuksia, luonnonkatastrofeja tms, tyyliin Tshernobylin ydinonnettomuus 1986?

Tapahtuiko opiskeluajassa, maassa tai lähiympäristössä jotakin järjestyttävää, mieleenjäävää opiskeluaikasi?

Entä miten olet kokenut maata järkyttäneet poliittiset ristiriidat? Osasitko "ennustaa" esim. Neuvostoliiton hajoamiskehitystä, glasnost ja perestroika-politiikkaa 1980-luvulla? Entä miten suhtauduit 1990-luvun alkukehitykseen ja vuoteen 1991, jolloin maa ja ns. Sosialistinen leiri hajosi?

PALUU KOTIMAAHAN

Saitko Suomessa vastaavuuden opinnoillesi? Pitikö suorittaa jatko-opintoja, auskultointia tms?

Löysitkö opintojesi päättymisen jälkeen koulutustasi vastaavaa työtä? Kohtasitko ongelmia, epäluuloa? Miten työnantajasi suhtautui Neuvostoliitossa, muualla suoritettuihin opintoihin?

Säilyivätkö Neuvostoliitossa solmitut ihmissuhteet myöhemmin? Tapaatko yhä entisiä opiskelutovereitasi?

Miten sopeutuminen Suomeen sujui vuosien poissaolon jälkeen? Onko opinnoistasi tai esim. kielitaidostasi ollut enemmän hyötyä / haittaa työelämässä, yksityiselämässä?

Mitä nyt ajattelet opiskeluajasta Neuvostoliitossa/Venäjällä/ulkomailla?

Milloin kävit viimeisen kerran Venäjällä, opiskelupaikkakunnallasi? Kuinka usein olet vierailut itänaapurissa työn merkeissä tai turistina opiskelun jälkeen?

Mitä muuta haluat sanoa Venäjästä tänään, suhteestasi maahan, kansaan, ihmisiin?